

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ЗДОБУТКИ, ПРОБЛЕМИ, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Матеріали
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО СЕМІНАРУ

(17 квітня 2026 року)

м. Івано-Франківськ
2026 рік

DOI 10.33098/2026.01.17.04
УДК 342.25-048.74(477)(0.064)
Д 39

*Рекомендовано до друку та розміщення в електронних сервісах
ЗВО «Університет Короля Данила»
(протокол № 9 від 30 квітня 2026 р.)*

Д 39 Децентралізація в Україні: здобутки, проблеми, виклики, перспективи : матеріали науково-практичного семінару (17 квіт. 2026 р.). Івано-Франківськ : Редакційно-видавничий відділ ЗВО «Університет Короля Данила», 2026. 212 с.

Електронне видання вміщує тези доповідей учасників науково-практичного семінару «Децентралізація в Україні: здобутки, проблеми, виклики, перспективи», який відбувся 17 квітня 2026 року в Закладі вищої освіти «Університет Короля Данила»

Опубліковано в авторській редакції. Відповідальність за достовірність фактів, статистичних даних, точність викладеного матеріалу покладається на авторів.

УДК 342.25-048.74(477)(0.064)

© ЗВО «Університет Короля Данила», 2026

© Автори, 2026

*Пушка Діана,
асистент кафедри права
імені академіка УАН о. Івана Луцького,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-6397-6587>*

ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА ЯК СУБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Питання правового статусу та участі територіальних громад у цивільному обігу залишається одним із найдискусійніших у вітчизняній правовій доктрині. В умовах, коли значна частина населених пунктів України опинилася у зоні збройного конфлікту або під тимчасовою окупацією, ця тематика набула принципово нового виміру. Громади, що утворилися в результаті децентралізаційної реформи, змушені одночасно зберігати власну правову ідентичність і виконувати функції, раніше покладені на розгалужену систему державних органів. Вирішення питань майнових відносин, управління комунальним майном та забезпечення надання послуг населенню потребує чіткого розуміння обсягу цивільно-правової суб'єктності кожного з учасників муніципальної системи.

В юридичній літературі зверталася увага на те, що цивільно-правова правосуб'єктність суб'єктів місцевого самоврядування – це встановлена чинним законодавством і гарантована державою здатність таких суб'єктів виступати учасниками цивільних правовідносин, тобто бути носіями юридичних прав та обов'язків, а також нести відповідальність за їх неналежне виконання [3, с. 124].

Ця здатність не є однорідною: її зміст залежить від конкретного виду суб'єкта, рівня, на якому він функціонує, а також від юридичних фактів, що спричинили виникнення відповідних правовідносин. Можна припустити, що саме ця диференційованість робить інститут муніципальної суб'єктності особливо чутливим до умов воєнного режиму.

Першорядного значення у цьому контексті набуває питання правової природи самої спільноти мешканців. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає територіальну громаду як жителів, об'єднаних постійним проживанням у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці [1]. Натомість у цивільно-правовій площині локальний колектив постає як самостійний учасник майнових

відносин, що діє на рівних правах із фізичними особами, юридичними особами та державою (ч. 1 ст. 169 ЦКУ). При цьому судова практика, зокрема позиція Верховного Суду у справі № 362/2592/17, наголошує: правова здатність первинного суб'єкта місцевого самоврядування не передбачає необхідності державної реєстрації як юридичної особи публічного права [6, с. 348]. Обставина, яка сама по собі є доволі нетривіальною з точки зору загальної теорії осіб у цивільному праві.

Водночас у доктрині тривають дискусії щодо доцільності наділення локального колективу статусом юридичної особи публічного права. Ряд дослідників, зокрема Р. А. Майданик, обстоює позицію, за якою громада – незалежно від характеру правовідносин, в яких бере участь, – є юридичною особою публічного права [2, с. 172].

Аналогічний підхід реалізовано в законодавстві Федеративної Республіки Німеччина, де муніципалітети діють в організаційно-правовій формі корпорацій публічного права, мають правоздатність і дієздатність, несуть відповідальність за дії своїх посадовців [6, с. 347]. Такий досвід заслуговує на увагу в процесі реформування вітчизняного муніципального права в рамках повоєнної розбудови. Запровадження воєнного стану суттєво трансформувало механізм реалізації муніципальних повноважень. Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», на територіях, де органи місцевого самоврядування не здійснюють або не мають можливості здійснювати покладені на них функції, утворюються тимчасові державні органи – військові адміністрації населених пунктів [4, с. 210–211]. Ці структури набувають повноважень, що за звичайних умов належать муніципальним органам. У результаті виникає ситуація, за якої реальний суб'єкт цивільно-правової участі – власник комунального майна і носій відповідних прав – та суб'єкт, що фактично реалізує відповідні повноваження, не збігаються.

У процесі відбудови правова здатність первинного суб'єкта місцевого самоврядування відновлюється поступово, залежно від ситуації на конкретній території. Представницькі органи на деокупованих землях нерідко не мають ані ресурсів, ані кворуму для прийняття рішень, що унеможлиблює повноцінну реалізацію права комунальної власності [5, с. 119]. На практиці нерідко саме від якості взаємодії між органами місцевого самоврядування і військовими адміністраціями залежить, чи своєчасно укладатимуться договори на відновлення зруйнованих об'єктів, чи отримає спільнота мешканців кошти від міжнародних донорів.

Проект рекодифікації Цивільного кодексу України передбачає віднесення громад до юридичних осіб публічного права, що могло б усунути низку описаних правових невизначеностей.

Окремої уваги заслуговує питання майнової відповідальності в системі відносин громада – муніципальні органи – комунальні підприємства. Судова практика свідчить: орган місцевого самоврядування несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями комунального підприємства лише у разі, якщо своїми рішеннями спричинив погіршення фінансового стану останнього [6, с. 346–349]. В умовах збройного конфлікту, коли майно підприємств знищується або пошкоджується внаслідок бойових дій, цей стандарт відповідальності потребує переосмислення. В рамках розглянутої ситуації показовою є й позиція Пирого І. С. та Пирого М. І., які підкреслюють: розширення компетенції місцевого самоврядування через делегування державних повноважень є виправданим і розумним кроком навіть в умовах воєнного часу [5, с. 119].

Правовий статус територіальної громади як учасника цивільних правовідносин в умовах воєнного стану характеризується суперечністю між нормативно визначеним обсягом суб'єктності та реальними можливостями її реалізації. Наділення локального колективу статусом юридичної особи публічного права, чітке розмежування повноважень між органами МСВ і військовими адміністраціями, а також адаптація механізмів майнової відповідальності до умов воєнного режиму – ці завдання мають стати предметом невідкладного законодавчого врегулювання.

Вирішення зазначених проблем безпосередньо впливатиме на ефективність відбудови держави та якість цивільно-правового захисту мешканців відповідних громад.

Список використаних джерел:

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (дата звернення: 08.04.2026).

2. Бориславська О. М., Заєць А. П., Ільницький О. В., Куйбіда В. С., Майданик Р. А. Громада як юридична особа публічного права: Україна в контексті європейського і світового досвіду : монографія / за заг. ред. А. П. Зайця. Київ : ЦППР, ТОВ «Франко Пак», 2024. 494 с.

3. Грובהва В. П. Цивільно-правова правосуб'єктність суб'єктів системи місцевого самоврядування. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 124–131.

4. Лепіш Н. Я., Павлович-Сенета Я. П. Територіальні громади в умовах воєнного стану в Україні: адміністративно-правове забезпечення та особливості функціонування. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 4. С. 209–214.

5. Пирога І. С., Пирога М. І. Роль місцевого самоврядування у відбудові в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2023. Вип. 77, ч. 1. С. 201–206.

6. Піддубна В. Деякі правові аспекти територіальної громади як суб'єкта права. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2024. № 6. С. 345–350. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.56>

УДК 342.536.1(477)

Розвадовський Володимир,
доцент кафедри конституційного,
міжнародного та адміністративного права,
кандидат юридичних наук,
Навчально-науковий юридичний інститут
Карпатського національного університету
ім. Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-3946-2937>

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ СТАРОСТИ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Особливості історії становлення та розвитку інституту територіальної громади полягають не лише в тому, що вона має власні глибинні корені та давні історичні традиції. Адже, постійно втрачаючи та вибрюючи власну державність, український народ завжди підтримував місцеве самоврядування, всіляко удосконалював територіальну громаду, органи її управління, утверджував демократизм в їх повсякденній діяльності.

З позиції А. В. Андрушко, поняття «староста» має глибокі історичні корені, проте є новим у вітчизняному праві. Саме термін «староста» походить із праслов'янського слова «старий; давній» й означає людину старшого віку, наділену життєвим досвідом і з впливовою репутацією. В цьому сенсі вказується на те, що слово «староста» походить від слова «війт», що тлумачиться як «покликаний на допомогу» і означає також «керівника місцевого самоврядування» [1, с. 179].

За твердженням М. І. Баяк, нова, базова посадова особа місцевого самоврядування «староста» має різні, залежно від історичного періоду, території, трактування: